

Možnosti využívání procesu uznávání v počátečním odborném vzdělávání a v dalším vzdělávání v ČR

Zpracoval: Tým EQF NCP CZ

Září 2023

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie a programu Erasmus+. Za obsah sdělení odpovídá výlučně autor. Sdělení nereprezentují názory Evropské unie a Evropská komise nezodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

Obsah

1.	Uznávání výsledků učení	2
2.	Využití postupů uznávání ve vzdělávání.....	3
2.1	Využívání postupů uznávání v počátečním odborném vzdělávání	3
2.1.1	Stávající stav	3
2.1.2	Proč by školy měly využívat postupů uznávání?	4
2.1.3	Co by bylo nutné v práci škol změnit, aby postupy uznávání mohly být využívány	4
2.1.4	Průběh postupu uznávání v práci školy	5
2.1.5	Rizika spojená s realizací procesu uznávání v počátečním odborném vzdělávání	6
2.2	Využívání postupů uznávání v dalším vzdělávání	6
2.2.1	Stávající stav	6
2.2.2	Proč by měly být postupy uznávání využívány v dalším vzdělávání.....	7
2.2.3	Co by bylo nutné v oblasti dalšího vzdělávání změnit, aby postupy uznávání mohly být využívány	8
2.2.4	Průběh postupu uznávání v dalším vzdělávání	8
2.2.5	Rizika spojená s realizací procesu uznávání v dalším vzdělávání	8
3.	Závěr.....	9

1. Uznávání výsledků učení

Uznávání výsledků předchozího učení je postup, který umožňuje propojit výsledky učení získané jednotlivcem v různé době či v různém prostředí, tedy výsledky formálního, neformálního a informálního učení. Uznávání je postupem, který naplňuje koncept celoživotního učení, vede nejen k vyšší transparentnosti způsobů, jak uznávat výsledky učení, směřuje i k zefektivnění procesu učení.

V rámci uznávání je posuzováno, zda jednotlivec disponuje výsledky učení, které jsou požadovány pro získání určité kvalifikace, pro zařazení do formálního vzdělávání apod. Rozhodující není, kdy a jak jednotlivec výsledky učení získal, rozhodující je, zda jimi skutečně disponuje.

Obecně jsou výsledky učení tvořeny vším, co se jednotlivec v průběhu svého života naučil, co skutečně umí, co zná, čemu rozumí, co je schopen dělat, jak se chová, jak reaguje na situace, které v průběhu života řeší, jak přijímá odpovědnost apod. „Neexistuje jen jediný způsob, jak definovat a formulovat výsledky učení; postup musí vždy odpovídat konkrétnímu účelu a daným souvislostem“¹.

Uznávání výsledků učení zahrnuje 4 základní fáze:

1. Identifikace

V této fázi dochází k identifikaci, tedy rozpoznání znalostí, dovedností a kompetencí, které jednotlivec – kandidát uznávání již získal. Identifikaci může provést sám kandidát, často je však třeba, aby kandidáta podporoval průvodce. Průvodce provádí kandidáta procesem uznávání minimálně do doby, ve které kandidát dokončí dokumentování svých výsledků učení. Průvodce motivuje kandidáta nejen k identifikaci a následnému dokumentování výsledků učení, ale i k dalšímu vzdělávání a osobnímu rozvoji.

Při identifikaci výsledků učení je nutné zohlednit různé faktory – např. kontext, ve kterém se mají výsledky učení projevit, individualitu kandidáta, jeho motivaci, dispozice, dosažené vzdělání, komunikační dovednosti kandidáta apod. Jiný přístup je vhodný pro absolventa VŠ, jiný pro níže kvalifikovaného jednotlivce. Předpokladem úspěšné identifikace je navození otevřené komunikace mezi kandidátem a průvodcem.

2. Dokumentování

Cílem fáze dokumentování je shromáždit pro všechny identifikované výsledky učení doklady či důkazy, které dosvědčí to, že uvedenými výsledky učení kandidát skutečně disponuje. Při dokumentování lze využít dokladů z formálního vzdělávání (vysvědčení, diplomy), dokladů z neformálního vzdělávání (např. řidičské oprávnění, certifikáty o absolvování kurzů) i důkazy z oblasti informálního učení – např.:

- ukázky prací (např. vlastní výrobky, jejich kresby či fotografie, popisy projektů, audio a video záznamy);
- záznamy o profesní činnosti (např. poznámky, pracovní výkazy, hodnocení pracovních výsledků nadřízeným, písemné zadání úkolů nadřízeným, pracovní náplň);
- doporučující dopisy a reference (od zaměstnavatelů, spolupracovníků, sociálních organizací, popř. zákazníků);
- životopis;
- sebereflektivní eseje;
- informace o dobrovolnické práci.

Úkolem průvodce je vést kandidáta k tomu, aby si vybavil/ujasnili, kdy, v které situaci daný výsledek učení využíval a následně, kdo či co mu toto využívání může potvrdit, kterým dokladem jej může dosvědčit.

Doklady či důkazy pro jednotlivé výsledky učení mohou mít různou podobu, proto je vhodné shromáždit je s pomocí průvodce do přehledného dokladového portfolia.

¹ Definování, formulování a používání výsledků učení. Evropská příručka. Poprvé publikováno v angličtině v roce 2017 Úřadem pro publikace Evropské unie v Lucemburku jako Defining, writing and applying learning outcomes: a European handbook. Copyright © European Centre for the Development of Vocational Training (Cedefop), 2017, s. 12
Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Weilova 1271/6, Praha 10 – Hostivař. Rok vydání: 2018

Dokumentování či dokladování výsledků učení je výsledkem promyšlené a systematické práce průvodce s kandidátem. Opět je zde velmi podstatná komunikace mezi kandidátem a průvodcem, jejich vzájemná důvěra.

Fáze jedna a fáze dvě jsou často realizovány společně. Je to pochopitelné vzhledem k tomu, že základ obou fází tvoří rozhovor průvodce s kandidátem, který se navíc vždy více či méně týká výsledků učení.

Pro zajištění kvalitního průběhu fáze jedna a fáze dvě hrají významnou roli komunikační dovednosti průvodce, jeho schopnost empatie, kladení otázek, vedení rozhovoru, vyhodnocování odpovědí. Průvodce se musí na svou roli vždy dobře připravit, aby mohl klást cílené a promyšlené otázky, které kandidátovi skutečně pomohou při shromažďování potřebných dokladů a důkazů.

3. Hodnocení

Ve fázi hodnocení jsou posouzeny předložené doklady a důkazy; hodnotitel či hodnotitelé, kteří důkazy posuzují, jsou odborníky pro danou oblast výsledků učení. Na základě svých znalostí jsou schopni posoudit, které důkazy mají být uznány a které je popř. nutné kandidátem ještě doplnit.

V průběhu hodnocení může nastat situace, ve které hodnotitel na základě své odborné erudice dospěje k přesvědčení, že některé z důkazů nejsou dostatečně vypovídající apod. Může se proto rozhodnout pro přímé ověření např. formou ústní zkoušky, formou testu apod. Pochopitelně, že uvedenými způsoby lze ověřit pouze některé z výsledků učení. Výběr metod musí vždy reagovat na konkrétní výsledky učení, které mají být ověřeny. V některých případech může stačit kandidátovo ústní vysvětlení. K uvedené situaci by mělo docházet spíše výjimečně.

Kvalita fáze hodnocení je závislá především na odbornosti hodnotitele, na tom, do jaké míry požadovaným výsledkům učení rozumí, jak je umí řadit do různých kontextů apod.

4. Uznání

Uznání je formální vyjádření toho, že kandidát disponuje určitými výsledky učení, které jsou požadovány – např. při vstupu do vzdělávání, získání profesní kvalifikace apod. Uznání tak může být využito např. při získání kvalifikace, při zařazení do vyššího ročníku vzdělávání apod.

2. Využití postupů uznávání ve vzdělávání

Postupy uznávání lze využívat v počátečním i v dalším vzdělávání, v podstatě vždy, kdy jsou definovány výsledky učení, kterých má kandidát dosáhnout. Postupy uznávání je možné využívat nejen při vstupu do vzdělávání – počátečního i dalšího, ale jsou využitelné i při skládání různých zkoušek.

2.1 Využívání postupů uznávání v počátečním odborném vzdělávání

2.1.1 Stávající stav

V počátečním vzdělávání existují situace, pro jejichž řešení jsou legislativně povoleny postupy, které lze vnímat jako uznávání. V oblasti středního odborného vzdělávání se jedná o situace, jako jsou např.:

1. Přestup ze školy do jiné školy:
 - do shodného oboru,
 - do jiného oboru.
2. Přestup z oboru na obor v rámci jedné školy:
 - do jiného oboru shodné kategorie (např. z oboru kategorie H do oboru kategorie H),
 - do jiného oboru odlišné kategorie (např. z oboru kategorie M do oboru kategorie H):
 - obsahově jsou obory příbuzné (např. ze strojírenství kategorie M do strojírenství kategorie H),
 - obsahově jsou obory odlišné (např. ze strojírenství kategorie M do gastronomie kategorie H),
 - do jiného dalšího oboru shodné či odlišné kategorie (např. po ukončení vzdělávání v oboru kategorie M se dále vzdělává v oboru kategorie H).
3. Přijímání do vyššího ročníku vzdělávání:
 - po ukončení vzdělávání v určitém oboru do oboru jiného,
 - z neformálního vzdělávání (např. NSK),
 - z trhu práce.

Školský zákon uvádí, že součástí přijímání žáka do vyššího ročníku může být (záleží na rozhodnutí ředitele školy) vykonání zkoušky. Ředitel školy určí její obsah, termín, formu a kritéria hodnocení, a to v souladu s rámcovým vzdělávacím programem příslušného oboru vzdělání. V případě přestupu ze školy na školu může ředitel školy stanovit povinnost vykonat rozdílovou zkoušku, ředitel školy také musí určit její obsah, rozsah, termín a kritéria jejího hodnocení. Ředitel školy stanovuje zkoušku také v případě uznání částečného vzdělání žáka. Zkouška je v uvedených případech vždy pouze jednou ze součástí příslušného řízení, které využívá především vysvědčení a jiných formálních dokladů.

Škola vyučuje podle svého ŠVP, který je konkretizací příslušného RVP. Ani tato konkretizace však nenese informace potřebné pro uznání dosažených výsledků učení. Srovnání učebních plánů dává pouze hrubou orientaci o tom, kolik času bylo v kterém ročníku věnováno kterému předmětu. Ze srovnání učebních osnov ze ŠVP lze zjistit pouze to, co mělo být „odučeno“; nevíme, co žák skutečně umí, kterými požadovanými výsledky učení skutečně disponuje.

Uznávání vysvědčení je na jednu stranu pochopitelné – jedná se o formální doklad o vzdělání podle školského zákona. Na druhou stranu výroční vysvědčení nenese dostatečné informace o tom, co žák – jeho nositel skutečně zná a umí, kterými kompetencemi disponuje. Nikde není specifikováno, kterých výsledků učení má žák v jednotlivých předmětech a v jednotlivých ročnících svého vzdělávání dosáhnout. Naopak formální doklad z neformálního vzdělávání typu řídičského oprávnění má vyšší výpovědní hodnotu, zkouška vedoucí k jeho získání je standardizovaná². Obdobná situace je u standardizovaných zkoušek z cizího jazyka, kterými lze nahradit profilovou část maturitní zkoušky z cizího jazyka. Jedná se o zkoušky standardizované podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.

Uznávání výsledků předchozího učení je tedy v českém počátečním odborném vzdělávání realizováno, ale pro jeho využívání nejsou nastavena potřebná pravidla.

2.1.2 Proč by školy měly využívat postupů uznávání?

Dodržování výše uvedeného postupu uznávání by posílilo transparentnost uvedených procesů (přestupů či přijímání do vyššího ročníku), bylo by jasné, co přesně škola svým potenciálním žákům uznává a na základě čeho. Žáci, kteří by žádali např. o přijetí do vyššího ročníku, o přestup na jiný obor vzdělání apod., by se dopředu mohli seznámit s podmínkami, za kterých by škola jejich žádosti vyhověla. Transparentnost by sblížila podmínky počátečního vzdělávání a vzdělávání realizovaného podle standardů NSK, a to jak v oblasti definování výsledků učení, včetně kompetencí, tak v oblasti zjišťování výsledků učení a jejich hodnocení. Certifikáty z počátečního vzdělávání by byly pro potřeby NSK „čitelnější“, nesly by jednoznačnou informaci o prokazatelně získaných znalostech, dovednostech a kompetencích žáka. Mohly by proto být využívány i pro získání profesní kvalifikace. Čitelnost certifikátů z počátečního vzdělávání by zajisté ocenili i zaměstnavatelé, pro které školy své absolventy často vybavují profilem absolventa, který však nese informaci o tom, co má žák umět, ne o tom, co skutečně umí.

2.1.3 Co by bylo nutné v práci škol změnit, aby postupy uznávání mohly být využívány

Zavedení výše uvedených postupů uznávání do středního počátečního vzdělávání předpokládá určité změny v práci škol. Tyto změny zcela jistě budou podstatnou částí pedagogických pracovníků označeny jako administrativní, to je však riziko, nikoliv důvod k tomu uznávání nerealizovat.

Pro zavedení postupu uznávání do praxe škol je třeba splnit několik podmínek; z nich nejpodstatnější jsou formulace výsledků učení, znalost toho, kterými výsledky učení žák skutečně disponuje a ochota pedagogických pracovníků celý postup realizovat.

a) Výsledky učení:

- budou formulovány pro jednotlivé předměty a jednotlivé ročníky,

² <https://www.mdcz.cz/Dokumenty/Silnicni-doprava/Autoskoly/Zkouska-zadatelu-o-ridicke-opravneni>

- budou konkrétní a kontrolovatelné,
 - pro ověření výsledků budou stanovena jasná kritéria.
- b) Výsledky učení žáků:
- u každého žáka bude prokazatelně ověřeno, zda každého daného výsledku dosáhl či do jaké míry jej dosáhl či nedosáhl,
 - znamená to, že důraz nebude kladen pouze na exemplární ověřování (zkoušení, pololetní práce, jednorázové ověření např. testem), ale půjde o průběžné sledování pokroku učení žáků a ověřování výsledků jejich učení ve výuce,
 - pro ověřování výsledků učení žáků budou využívány různé metody.
- c) Vyučující, kteří budou postupy skutečně realizovat:
- vyučující budou motivováni pro využívání postupů uznávání a budou v něm vidět smysl,
 - vyučující budou disponovat znalostmi postupů uznávání, různými způsoby ověřování výsledků učení žáků.
- d) Ochota škol vybavit žáky strukturovaným výpisem všech výsledků učení, kterých dosáhli (a v jaké míře), či nedosáhli.

2.1.4 Průběh postupu uznávání v práci školy

Využívání postupu uznávání ve škole bude vázáno zejména k případům uvedeným v části 2.1.1. V případě 1 (přestup ze školy do jiné školy) a 2 (přestup z oboru na obor v rámci jedné školy) půjde o situace, ve kterých bude třeba porovnat výsledky učení, kterých žák již dosáhl (výpis výsledků učení žáka ze školy, odkud přichází), s výsledky učení, kterých by podle ŠVP nové školy či oboru dosáhnout měl. V obou uvedených případech se jedná o prosté porovnání toho, co má žák nové školy, oboru podle příslušného ŠVP umět, znát, dokázat s tím, co dosud skutečně podle své stávající školy, oboru umí, zná, dokáže.

Uvedené prosté porovnání však může narážet na celou řadu problémů či nejasností – např.:

- Žák podle dodaných výpisů sice dosáhl očekávaných výsledků, avšak:
 - výsledky jsou formulovány na nižší úrovni (např. přestup z oboru kategorie H na obor kategorie LO),
 - kritéria pro jejich ověřování jsou formulovány na nižší úrovni.
- Velká odlišnost formulovaných výsledků učení:
 - odlišná míra obecnosti / konkrétnosti,
 - odlišný důraz na význam výsledku v ŠVP obou škol.

V takovýchto situacích je vhodné výsledky ověřit. Ověření lze provést na místě nebo stanovit dobu, ve které žák stanoveného výsledku dodatečně dosáhne.

V bodě 3 (přijímání do vyššího ročníku vzdělávání) může být situace komplikovanější, a to jednak v případě, kdy o přijetí žádá uchazeč na základě certifikátu z neformálního vzdělávání (např. NSK), a zejména v případě, kdy uchazeč přichází z trhu práce.

- Uchazeč, který je vybaven certifikátem z neformálního vzdělávání:
 - ověření věrohodnosti certifikátu (kdo jej vydal, o který druh certifikátu se jedná),
 - zajištění výpisu výsledků učení, kterých uchazeč prokazatelně dosáhl,
 - v případě, že se jedná o uznávaný certifikát (např. NSK), půjde opět o porovnání toho, co certifikát uvádí jako dosažené výsledky učení uchazeče (využití kvalifikačního a hodnotícího standardu) s tím, které výsledky učení má škola uvedené ve ŠVP.
- Uchazeč, který přichází z trhu práce:

Jedná se o situaci, ve které o přijetí ke vzdělávání žádá jednotlivec, který např. nedokončil své počáteční vzdělávání, odešel na trh práce a po několika letech se chce navrátit do školy a získat potřebný certifikát (např. výuční list). Při důsledném využívání procesu uznávání je nezbytné identifikovat, kterými požadovanými výsledky učení uchazeč skutečně disponuje.

To by předpokládalo relativně velký objem práce, kterou by bylo třeba vykonat. Ani v případě, ve kterém by uchazeč měl zpracovaný výpis znalostí, dovedností či kompetencí, kterými disponoval

v době, kdy opouští vzdělávání, by situace nebyla o mnoho příznivější – řadu z těchto znalostí, dovedností či kompetencí mohl časem ztratit, zapomenout. Proto by bylo vhodné realizovat vstupní autodiagnostiku a pedagogickou diagnostiku³ znalostí, dovedností, kompetencí. Škola by proto musela zajistit vyučující, kteří diagnostiku umí realizovat. Nelze se zabývat pouze odbornou složkou vzdělávání, protože počáteční odborné vzdělávání nejčastěji poskytuje nejen kvalifikaci, ale i stupeň vzdělání.

2.1.5. Rizika spojená s realizací procesu uznávání v počátečním odborném vzdělávání

S realizací procesu uznávání v počátečním odborném vzdělávání je spojena řada rizik, nejpodstatnější z nich se týkají:

- Výsledků učení
 - školy často nemají ve svých ŠVP formulovány konkrétní a kontrolovatelné výsledky učení,
 - výsledky učení ve ŠVP jsou formulovány na různé míře obecnosti, proto jsou obtížně srovnatelné,
 - školy mohou ve svých ŠVP uvádět odlišné výsledky učení, přesto budou respektovat příslušný RVP,
 - u výsledků učení většinou nejsou uvedena kritéria pro jejich ověřování.
- Znalosti výsledků učení jednotlivých žáků
 - učitelé vesměs nemají přesné a ověřené informace o tom, kterých výsledků učení každý jednotlivý žák skutečně dosáhl, do jaké míry jich dosáhl či nedosáhl,
 - údajná časová náročnost takového ověřování.
- Vnímání celého procesu učiteli jako administrativní zátěž:
 - čeští učitelé projevují tendenci považovat vše mimo vlastní přímou výuku za administrativní zátěž.

Všechna uvedená rizika jsou odstranitelná, ovšem je k tomu potřeba dostatek času a odpovídajícího vzdělávání vyučujících. Prvním krokem může být v současné době prováděná revize RVP středního odborného vzdělávání. Nově koncipované RVP budou pro formulaci výsledků učení účelně využívat standardy NSK, budou doporučovat modulové zpracování ŠVP.

Na podporu práce škol budou vytvořeny modelové modulově zpracované ŠVP. Součástí každého modulu budou konkrétní a kontrolovatelné výsledky učení i kritéria pro jejich ověřování.

Předpokládá se, že školy je využijí jako nabídku a přijmou je za své.

Obrovskou příležitostí pro vytváření podmínek pro uplatňování procesu uznávání v počátečním odborném vzdělávání je vzdělávání pedagogů středních odborných škol pro úspěšnou implementaci revidovaných RVP do školní praxe. Vzdělávání je třeba zaměřit nejen na tvorbu nových ŠVP, ale především na realizaci ŠVP a s ní související změnu pedagogické práce, jejíž součástí bude i zjišťování a ověřování výsledků učení žáků.

2.2 Využívání postupů uznávání v dalším vzdělávání

2.2.1 Stávající stav

Přestože se využití postupů uznávání v dalším vzdělávání přímo nabízí, je jeho reálné využívání – alespoň v oblasti pod gescí MŠMT - velmi omezené. Jediná oblast, ve které je určité uznávání legislativně podloženo, se týká zkoušek podle NSK. Zákon č. 179/2006 Sb. §18, odst. 6 umožňuje uchazeči, který doloží, že již získal kvalifikaci, která obsahuje kompetenci shodnou s některou z kompetencí, které má prokázat u zkoušky z nové kvalifikace, bude tato kompetence uznána, nebude součástí nové zkoušky. Shodnost kompetencí se týká jejich obsahu a rozsahu. Využívání tohoto uznávání není realizováno ve všech případech, kdy by tomu tak mohlo být. Důvodem bývá nejasnost

³Vstupní diagnostika kompetencí je tvořena souborem činností, jejichž cílem je rozpoznat (identifikovat) a doložit (dokladovat, osvědčit) stávající profesní kompetence účastníka vzdělávání. Provádění diagnostiky je popsáno níže v textu.

ohledně shody kompetencí i skutečnost, že některé kompetence, které by mohly být uznány, musí účastník zkoušky přesto uplatnit, protože jsou součástí pracovního postupu.

V rámci projektů byly ověřeny postupy uznávání při vstupu uchazečů do rekvalifikačních programů. Jednalo se o realizaci tzv. vstupní diagnostiky profesních kompetencí. Cílem vstupní diagnostiky je identifikovat, dokumentovat, zhodnotit a uznat kompetence uchazeče před vstupem do programu; na základě výsledků diagnostiky byl program přizpůsoben každému uchazeči. Na konci programu skládali jeho účastníci zkoušku podle standardů NSK. Zkouška byla de facto ověřením věrohodnosti vstupní diagnostiky – pokud by výsledky vstupní diagnostiky nebyly validní, účastník vzdělávání by zkoušku pravděpodobně nesložil.

Identifikace byla prováděna pomocí formuláře, který obsahoval všechny kompetence a kritéria pro jejich ověřování (dílní kompetence) a způsoby hodnocení. Uchazeč sám posuzoval své kompetence a uváděl, zda jimi disponuje či ne. Dokladováním potom byla povinnost uchazeče uvést ke každé dílní kompetenci, kterou podle svého názoru disponuje, kde se s ní setkal, kdo může dosvědčit, že jí disponuje, čím to může prokázat. Pro celý proces byla vytvořena role průvodce, který byl uchazeči připraven pomoci v každé části procesu, zejména v části dokladování. Vyplněný formulář následně prostudoval hodnotitel, který mohl uchazeče v rozhovoru žádat o doplňující vysvětlení či zpřesnění; mohl také uchazeči položit odborný dotaz, aby se ujistil o správnosti výpovědi uchazeče. Hodnotitel následně uznal či neuznal kompetence, které uchazeč označil za ty, kterými disponuje. Ověření uvedeného postupu proběhlo na více jak 6 tisících účastníků; těch, kteří nesplnili požadavky zkoušky podle standardů NSK, byly jednotky. Součástí ověřování byla ovšem skutečnost, že účastník měl právo účastnit se vzdělávání i v případě, že vstupní diagnostika vedla k získání kompetencí, kterými již účastník podle svého názoru disponoval. Této možnosti využilo minimum účastníků a to zejména proto, že se obávali nároků zkoušky, nebyli si jisti, zda jejich úroveň odpovídá požadavkům zkoušky.

Uvedený postup lze využít nejen při vytváření individualizovaných vzdělávacích programů, ale zejména při samotné zkoušce. To by znamenalo, že účastník nemusí nutně skládat celou zkoušku, ale prokazuje složením zkoušky pouze kompetence, se kterými se před zahájením vzdělávání nesetkal, kterými nedisponoval.

Předpokládáme, že obdobné postupy uznávání jsou využívány ve vzdělávací praxi zaměstnavatelů při podnikovém vzdělávání.

2.2.2 Proč by měly být postupy uznávání využívány v dalším vzdělávání

Do dalšího vzdělávání vstupují převážně dospělí, kteří již mají určitou pracovní zkušenost. Disponují již různými kompetencemi a zkušenostmi podle toho, v které oblasti pracovali. Předpokládají, že vzdělávání, do kterého vstupují, bude cílené podle jejich potřeb. Čas, který chtějí svému vzdělávání věnovat, je často omezený řadou povinností vyplývajících z jejich pracovního, rodinného i občanského života. Další vzdělávání bývá aktivitou, která je poskytována za úplat. Naopak rekvalifikace či podnikové vzdělávání jsou hrazeny státem či zaměstnavateli. Využití postupu uznávání umožní:

- Individualizovat vzdělávací programy pro jednotlivé účastníky. Individualizace podpoří motivaci účastníků, vytvoří pro účastníky vlídnější a příhodnější časové podmínky. Současně může účastníkům dodat i potřebnou sebedůvěru – něco z toho, co mají umět, již umí, některé z požadovaných kompetencí jim již byly uznány.
- Snížit finanční náročnost programů. Finanční úspora může být výrazná pro účastníka -nebude platit celý program, ale jen tu část, kterou potřebuje k získání nových kompetencí, nemusí však být výrazná pro poskytovatele vzdělávání – každý z účastníků může totiž disponovat odlišnými kompetencemi, program proto bude třeba realizovat celý, měnit se však budou postupně jeho účastníci a jejich počet.

Postupy uznávání je vhodné vedle individualizace programů využívat i při zkouškách podle standardů NSK. Podle stávající legislativy musí být při zkoušce ověřeny všechny kompetence uvedené ve kvalifikačním standardu NSK, kompetence jsou hodnoceny podle kritérií uvedených v hodnoticím standardu, a to způsobem, který je v hodnoticím standardu také uveden. Při využití postupů uznávání by některé kompetence, kterými již uchazeč disponuje, byly uznány. To by vedlo ke zkrácení doby trvání zkoušky a také k úspoře materiálu; celkově by se náklady na zkoušku snížily.

2.2.3 Co by bylo nutné v oblasti dalšího vzdělávání změnit, aby postupy uznávání mohly být využívány

Využívání postupů uznávání jak v oblasti dalšího vzdělávání, tak v oblasti zkoušek podle standardů NSK by bylo nutné legislativně zakotvit v příslušných zákonech (zákon č. 179/2006 Sb. a zákon č. 435/2004 Sb.).

- a) Pro obě oblasti by bylo nezbytné připravit pracovníky, kteří se podílejí na realizaci dalšího vzdělávání a na realizaci zkoušek podle standardů NSK, na využívání postupů uznávání. Důležitá bude motivace těchto pracovníků a jejich přijetí postupů uznávání jako kroku podporujícího zvyšování kvality nabízených vzdělávacích služeb.
- b) V každé instituci, která bude postupů uznávání využívat, bude nejméně jeden pracovník připravený na roli tzv. průvodce, tedy toho, kdo poskytuje účastníkovi vzdělávání či uchazeči o zkoušku pomoc a podporu v části identifikace a dokladování kompetencí. Vzdělávání tohoto pracovníka se nebude týkat pouze postupů uznávání jako takového, ale zaměří se především na oblast práce s jednotlivcem při identifikaci a dokladování jeho kompetencí a metody, které napomáhají identifikaci a dokladování těchto kompetencí účastníků (výsledky pracovní činnosti, dobrozdání, projekty apod.). Vzdělávání průvodců by bylo podle připraveného standardu realizováno pouze vybranými institucemi.
- c) V případě, že se bude jednat o vzdělávání, které nevyužívá standardy NSK (pro danou oblast nejsou zpracované či se jedná o firemní vzdělávání), je nutné formulovat výsledky učení, kterých mají účastníci vzdělávání dosáhnout.

2.2.4 Průběh postupu uznávání v dalším vzdělávání

Před zahájením realizace vzdělávacího programu proběhne vstupní diagnostika profesních kompetencí každého účastníka programu (viz výše 2.2.1). Výsledkem diagnostiky bude uznání těch kompetencí jednotlivých účastníků, kterých již jsou nositeli. Samozřejmě se mohou vyskytovat i účastníci, kterým žádná kompetence uznána nebude. Účastníkovi s uznanými kompetencemi bude nabídnuta možnost využít individualizovaný (pro účastníka zkrácený) program. Individualizovaný program nezahrne tu část výuky, která povede k vytvoření již uznaných kompetencí účastníka.

Před zahájením zkoušky podle standardů NSK proběhne vstupní diagnostika profesních kompetencí uchazeče o zkoušku. Výsledkem diagnostiky bude uznání některých kompetencí jednotlivých uchazečů; samozřejmě mohou být uchazeči, kterým žádná kompetence uznána nebude. Součástí zkoušky tedy nebudou kompetence, které již byly uchazeči uznané.

Využívat postupy uznávání v případě zkoušky podle standardů NSK bude umožněno pouze instituci, která prokáže, že její pracovník absolvoval vzdělávání určené průvodcům, a zajistí, že právě tento průvodce bude skutečně postupy uznávání realizovat.

2.2.5 Rizika spojená s realizací procesu uznávání v dalším vzdělávání

Rizika spojená s realizací procesu uznávání v oblasti dalšího vzdělávání se týkají několika oblastí.

- a) Práce průvodců
Možnými riziky jsou:
 - nezájem o práci průvodce,
 - nedostatečná příprava budoucích průvodců,
 - podceňování úlohy průvodce v procesu uznávání.
- b) Práce hodnotitelů
Možnými riziky jsou:
 - nezájem o práci hodnotitele,
 - nedostatečná příprava budoucích hodnotitelů,
 - nedostatečné přijetí procesu uznávání jako plnoprávné části zkoušky.

- c) Formulace výsledků učení (kompetencí) v programech, které nejsou realizovány podle standardů NSK
 - nedostatečné formulace kompetencí (výsledků učení účastníků vzdělávání).
- d) Postoj institucí dalšího vzdělávání
 - instituce dalšího vzdělávání nepřijímají postupy uznávání jako cestu ke zkvalitnění vzdělávání, ale jako administrativní zátěž.
- e) Postoj realizátorů zkoušek podle standardů NSK
 - realizátoři zkoušek podle standardů NSK vnímají postupy uznávání jako neodpovídající náročnosti zkoušek.

Opět - uvedená rizika lze eliminovat dobře koncipovaným vzděláváním, vysvětlováním, zkrátka persvazí.

3. Závěr

Mají-li být popsané možnosti využívání postupů uznávání skutečně realizovány, je třeba zahájit diskusi o všech aspektech, které by jejich využívání provázelo.

V každém případě by využívání těchto postupů podpořilo provázání počátečního a dalšího odborného vzdělávání. Další vzdělávání by bylo „uživatelsky vlídnější“, stejně jako zkouška podle standardů NSK. V případě počátečního vzdělávání by procesy uznávání vedly k vyšší přehlednosti a jasnosti při přestupech ze školy na školu, z oboru na obor, při přijetí do vyššího ročníku.

Zavedení těchto procesů je možné, záleží především na decizní sféře, zda budou využívány a kdy, či zda využívány nebudou.